

سوال

حکم مشارکت در آنچه صندوق قرعه‌کشی نامیده می‌شود چیست؟ به این شکل که گروهی از اشخاص به شکل ماهیانه مبلغی ثابت را به این صندوق می‌دهند و در پایان هر ماه به شکل قرعه همه این مال به یکی از اعضا داده می‌شود و هر ماه این کار تکرار می‌شود تا آنکه همه سهم خود را ببرند... آیا مبلغی که از این طریق حاصل می‌شود زکات دارد؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولاً:

این معامله که به نام صندوق قرعه کشی شناخته می‌شود میان اهل علم مورد اختلاف است اما اکثر آنان جایزش می‌دانند.

از شیخ بن باز درباره گروهی از معلمان پرسیده شد که در پایان هر ماه مبلغی از حقوق خود را جمع کرده و به شخص خاص از خودشان می‌دهند و در پایان ماه دوم به شخصی دیگر، تا آنکه همه نصیب خود را بگیرند و برخی این را تعاونی می‌نامند. حکم شرع در این باره چیست؟

ایشان گفتند:

این کار اشکالی ندارد زیرا یک نوع قرض است که از آن نفعی زاید برای کسی حاصل نمی‌شود و مجلس هیئت کبار علما این را بررسی نموده و با اکثریت بر جواز آن حکم داده است زیرا مصلحت آن به همه می‌رسد و شامل زیان نیست. والله ولی التوفیق (فتاوی اسلامیة: ۲/ ۴۱۳).

ثانیاً:

اما زکات آن مبنی بر شناخت این موارد است:

۱- هر کس مالک پولی شود که به حد نصاب رسیده و حول (یک سال قمری) از آن گذشته باشد واجب است که زکاتش را بدهد و نصاب پول هر مقداری است که معادل ۸۵ گرم طلا یا ۵۹۵ گرم نقره باشد. حول نیز از وقتی که پول به نصاب برسد آغاز می‌شود. (یک سال پس از آن کامل می‌شود).

۲- هرکس در اثنای حول مال اول، مال جدیدی به دست آورد که از مال اول به دست نیامده مانند آنکه از طریق ارث یا هدیه یا قرض به دستش آورد در این حالت حول جدیدی برای آن مال آغاز می‌شود و با پایان حول آن زکاتش را می‌دهد و همینطور می‌تواند آن را به حول اموال سابق خود بیفزاید و زکات همه را در یک وقت یعنی پایان حول مال اول بدهد که در این صورت زکات مال دومش را زودتر داده که این جایز است.

۳- کسی که مالی را نزد دیگری به قرض داده و طلبکار است و شخص بدهکار معترف باشد و معروف به پس دادن مال در وقتش باشد لازم است که زکات آن مال را که نزد بدهکار است نیز بدهد حتی اگر این قرض چند ساله باشد.

۴- هر کس بدهکار است و مالی دارد لازم است که زکات مالش را هنگام سررسید وقتش بدهد بدون آنکه بدهی‌اش را از آن کم کند و این بنا بر قول راجح علماست.

بر این اساس، درباره این صندوق کارمندان می‌گوییم:

اولاً: هر کس مال جمع شده را دریافت کرد و آن مال به نصاب رسیده بود یا می‌تواند آن مال را به حول مال‌های قبلی خود اضافه کند یا آنکه برای آن مال حولی جدید را آغاز کند و در پایان حول، زکاتش را بدهد. این در صورتی است که پول مورد نظر تا پایان حول در حد نصاب بماند. اما اگر آن مال را خرج کند یا بخشی از آن را خرج کند به طوری که از نصاب کمتر شود دیگر زکات ندارد.

مثال: کسی در ماه رمضان مالی را دارد که به حد نصاب رسیده، سپس در ماه شوال پول این قرعه‌کشی را هم بگیرد، او می‌تواند زکات همه آن را در رمضان بعد بدهد، یا آنکه زکات هر مال را به شکل جدا در حول خودش بدهد، زکات اولی را در رمضان و زکات دومی را در شوال.

دوم: اگر قسط ماهیانه به اندازه نصاب است یا آنکه او مال دیگری به جز مال این صندوق دارد که نصاب را کامل می‌کند و سپس یک سال هجری از آغاز شرکت او در این صندوق بگذرد اگر فرض کنیم که مجموع آنچه زید تا کنون به صندوق داده بیست هزار است و هنوز از صندوق چیزی نگرفته لازم است که زکات این مبلغ (بیست هزار) را بدهد زیرا این پول در حکم قرضی است که به برادرانش در صندوق داده است.

اما اگر قسط به نصاب نمی‌رسد و مال دیگری ندارد که مجموعش به نصاب برسد، حول زکات از وقتی شروع می‌شود که پول‌هایی که به صندوق داده به حد نصاب رسیده باشد.

والله اعلم